

— Ընդեր Սեդրակյան, ձեր ղեկավարած ստորաբաժանումը «ճեմի» է հենց վերջերս: Ո՞րն է Լեոնայից վարարողում գլխավոր պլանային-տնտեսական վարչության ստեղծման նպատակը:

— Սկսեմ երանից, որ ինքնավար մարզը շատ է ուշադրել կատարողական պարտականություններ ունեցող նրան ստորաբաժանման ստեղծման հարցում, երկրի մի մասնակցի պահանջով, ԽՍՀՄ Կենտկոմի և ԽՍՀՄ Մեխատրեների խորհրդի որոշմանը համապատասխան կարողություններ ստեղծվել էին մյուս մարզերում, որոնք 1987 թվականին, Բայց, ինչպես ասում են, լավ է պահպանել: Վարչությունը ներկայումս ինքնավար մարզի հատուկ կառավարման կոմիտեի ինքնուրույն կառավարման ստորաբաժանումն է: Այն պետք է հարմարեցվի տարածքային կառավարման ղեկի մեծացումը: ԼՂԻՄ-ի Կենտկոմի «որպես միասնական ամբողջություն» արդյունավետ գործունեության մեջ, դրա զարգացման արագացումը մարզում գտնվող բոլոր միավորումներին, ձեռնարկություններին ու կազմակերպություններին համաձայնեցման հիման վրա՝ լրիվ անհատական սկզբունքների լայն օգտագործման պայմաններում: Հատկապես կրեդիտը, որ տարիներ շարունակ ուղղակի խորթ կավակի դերում եղած սոցիալական ոլորտին վերջապես առաջնակարգ ուշադրություն կցարժվի:

Վիճակը պլանային-տնտեսական վարչությունը իր լիարժեքության համաձայն փոխգործակցում է ԽՍՀՄ Մեխատրեների խորհրդի, ԽՍՀՄ պետպլանի և ԽՍՀՄ պետառնախնայի, միութենական մեխատրենների ու գեոտեխնոլոգիաների, երկրի մյուս ունեցողների գործադիր մարմինների հետ, մշակում պլանավորման երկարաժամկետ տնտեսագիտական նորմատիվներ, լիարժեք են ասում: Ըստ որում, մենք կձգտենք այն բանին, որ երկարաժամկետ տնտեսագիտական նորմատիվները կարողանան ապահովել արտադրության արդյունավետության բարձրացմամբ աշխատավորական կոլեկտիվների շահագործությունը, անհրաժեշտ պայմաններ ըստ սեռական տեղական բյուջեի եկամտային բազայի ավելացման համար, ինչ վերաբերում է մարզի տարածքում ամբողջ ֆինանսատնտեսական աշխատանքի ղեկավարմանը, ապա այստեղ վարչության առջև ծառայած է կարևոր խնդիր. նպաստել ԼՂԻՄ-ի ձեռնարկություններում ու կազմակերպություններում տնտեսավարման արդյունավետագիտական մեթոդների լայն արմատավորմանը և այդ հիմքի վրա ապահովել անտեխնոլոգիական և սոցիալական տնտեսաշրջանի տնտեսաշրջանի և ինքնաֆինանսավորման:

Խարկի, լրագրային մեկ հարցազրույցում անհնար է անգամանորեն ընդգրկել մեր աշխատանքի բոլոր կողմերը, բայց երբ վարչության հենց անվանումը, որը պլանային հանձնաժողովից անկախ համաձայնեցում է նաև նյութական արտադրությունը, սոցիալական ոլորտը և արտադրական ենթակառուցվածքը, ըստ իս, թույլ է տալիս բացահայտել դրա գործունեության նպատակները:

— Ասվածից, արդյո՞ք կարո՞ղ ենք հետևություն անել, որ երբ ստորաբաժանման գործունեությունը կհանգեցնի ինձնավար մարզի տնտեսական անկախության:

Լ Ե Ռ Ն Ա Յ Ի Ն Ղ Ա Ր Ա Բ Ա Ղ Ի Ն Ք Ն Ո Ր Ո Շ Վ Ո Ղ Է Կ Ո Ն Ո Մ Ի Կ Ա

Կաղտնիք է, որ այս հարցը հազում է Արցախի ամբողջ ճայությանը:

— Եթե ժողովուրդը չի կարող ինքնուրույն կերպով զարգանալ բնական կենսական օրենքներով, ապա երա ինքնորոշումը կորցնում է իր ողջ իմաստը: Ահա թե ինչու, խոսելով Լեոնային Ղարաբաղի մասին, նրա ինքնորոշումը անհնար է առանց ինքնագործունեության, ինքնակառավարման, ինքնապահովման, ինքնաֆինանսավորման: Այդ բնագավառում էական դեր պետք է խաղան սեփականություն, հողի, վարձակալության և, որ մեզ համար առանձնապես կարևոր է, տեղական ինքնակառավարման մասին նոր օրենքները: Այսօրվա դրությամբ Լեոնային Ղարաբաղին հարկավոր է նախ ունենալ լրիվ տնտեսաշրջանով գործող կազմավորումներ ժողովրդական տնտեսության գրեթե բոլոր ոլորտներում, որոնք «որպես պետք է միասնացվեն ազգային հանրապետության և հարազատ ազգի ժողովրդատնտեսական համալիրի հետ, նվ երբորդ՝ առանց ԼՂԻՄ-ի տնտեսության միութենական և արտաքին շուկա ակտիվորեն դուրս գալու ապահովելը, գործերը հաջող չեն ընթանալ: Այդ հիմնական ուղղություններում էլ իր աշխատանքը կառուցելու է պլանային-տնտեսական գլխավոր վարչությունը: Ընդ որում, արդեն այժմ մենք դիմում ենք երկրի մերձալային հանրապետությունների, Բելոռուսիայի և մյուս ունեցողների գիտնականների տնտեսագիտական վերջին մշակումներին: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ԼՂԻՄ-ը հիմնականում գյուղատնտեսական մարզ է, իսկ հետագայում պետք է դառնա գյուղատնտեսական-արդյունաբերական, ապա նրա համար միանգամայն ընդունելի է ակադեմիկոս Տիխոնովի առաջարկությունը, որի էությունը հանգում է սեփականության բոլոր ձևերի, ընդհուպ մինչև գյուղացիական փոքր ձխի, արդյունավետ օգտագործման անհրաժեշտությունը:

— Ձեր կարծիքով, վարչության պլանները, արդյո՞ք, իրագործելի՞ են ինձնավար մարզի ներկայիս կարգավիճակի պայմաններում:

— Եթե քաղաքական պատյանը, որի մեջ գտնվում է Լեոնային Ղարաբաղը, նրա ժողովրդին խուլնդոտում է զարգացնելու երկրամասը, ապա այն անհրաժեշտ է փոխել: 20-ական թվականներին հայերի համար կործանարար սխալ է թույլ տրվել՝ ամբողջությունը արհեստականորեն բաժանելով մասերի: Ուրեմն, այժմ ինչու արգելակել նրանց միաձուլվելը և փոխհարստացվող զարգացումը: Մենք այսօր հրաժարվում ենք շատ դժգոհանքից, որոնց հետևի ենք տասնամյակներ շարունակ: Մենք ընդունեցինք, որ սոցիալիզմի օրոք հնարավոր են գործադրելություն, դրամի արժեզրկում, բյուջեի ղեկից, հանցաշխարհի, պոռնություն, թրմորամություն, գոյություն: Ըստ երևույթին պետք է ընդունել մեր հասարակարգի պայմաններում նաև ազգային-ազատագրական շարժման ակադեմիությունը: Միայն այս դեպքում երկիրը «ճիշտ հետևություններ կան այն

Արմենպրեսի թղթակցի հարցազրույցը ԼՂԻՄ-ի հատուկ կառավարման կոմիտեի գլխավոր պլանային-տնտեսական վարչության պետ, ազգային խորհրդի անդամ, տնտեսագիտության թեկնածու Ս. Մ. ՍԵՂՈՒԿՅԱՆԻ հետ:

ամենից, ինչ տեղի է ունենում Լեոնային Ղարաբաղում: Եվ ի՞նչ է արցախցիների, ի ղեպ՝ երբ՞որդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության քաղաքացիների, բնական ու արդարացի պահանջների բավարարումը: Ընդ ղեպի սահմանադրական թափուտները, որոնք հին մտածողության դոգմաներով համընդհանուր հիացումի ժամանակների ծնունդն են:

— Իսկ ի՞նչ կարող եմ ասել շրջափակման մասին, որի մեջ Արցախը գտնվում է առև աղբն երկու տարի: Համաձայնեմ, որ նման ձեռնարկումները ի չի են դարձնում տնտեսավարների շահերը:

— Դա առանձնահատուկ խոսակցության նյութ է: Ծավոթ, առ այսօր քաղաքական գնահատական չի տրված Արցախի հակաիրավական հանցավոր գործողություններին, որը շրջափակել է Լեոնային Ղարաբաղ տանող ճանապարհները: Նշանակում է, նմանօրինակ ձեռնարկումը կարող է կրկնվել: Գիտակցելու համար, թե այդպիսի խնդիրները գործողությունները ինչ վնաս կարող են հասցնել մարզի, ուրեմն և երկրի տնտեսությանը, լիսուսելով արդեն բարոյական հարվածների մասին, դիմենք փաստերի:

1988 թվականի փետրվարից մինչև օրս ԼՂԻՄ-ի ազրոտարը պակաս է ստացել մի քանի միլիոն ուրբու շինանյութ, տեխնիկա ու սարքավորումներ, պահեստամասեր, զոդեր և ակումուլյատորներ, նավթամթերք, փոխադրամիջոցներ: Վառելիքաքառաբային նյութերի բացակայության և ներմարդային ճանապարհների շրջափակման պատճառով շահազույց լրիվ հավաքել խաղողի բերքը: Փաստորեն ձախողված է աշնանային ցանքը: Հանքային պարարտանյութերի, համապեղծ կերի սուր պակաս է զգացվում: Մարզի տնտեսությունները մեծ կորուստներ կրեցին բոված տնտեսները ժամանակին սպանդանոցներ ուղարկելու անհնարինության պատճառով: Եթե ընդամենը նշենք անասնակների մշտական հափշտակումները, գյուղատնտեսական շինությունների հրկիզումներն ու անպատասխանատու անձանց մյուս հանցավոր գործողությունները, որոնք պատճառած վնասը կազմում է զրեթե վեց միլիոն ուրբու, պարզ կդառնա, թե ինչ պայմաններում է գործում Լեոնային Ղարաբաղի ազրոտարյունաբերական համալիրը: Ամբողջությամբ վերցրած, տնտեսության տվյալ ճյուղը պակաս է տվել 26 միլիոն ուրբու արտադրանք:

Ավելի լավ չեն գործերը արդյունաբերության մեջ: Շրջափակման ընթացքում մյուսի ձեռնարկությունները չեն ստացել տասնյակ միլիոնավոր ուրբուների արտադրանք: Բառացիորեն ողբալի վիճակում է շինարարությունը: Այն փաստորեն կազմավորված է: Տարակազմ

է մարզի բյուջեն: Իսկ կենտրոնից ցույց տրվող ֆինանսական օգնությունը համախ մեծում է Բաթում, չհասնելով Արցախի:

Հարկավ, ձանք փորձություններ վիճակվեցին զարգացիներին: Հակամարդկային ձեռնարկման օգնչելու դեռն ու կազմակերպիչները ձեռք բարձրացրին նաև սննդամթերքի վրա: Մարզիկի գիշերվածից հացի ներթ էին կանգնում: Անցած մեկ տարի ութ ամսում մարզը չի ստացել ավելի քան երեքուկես միլիոն ուրբու պարենային ապրանքներ: Արցախի գիտավորությունները պարզ են՝ փորձել ԼՂԻՄ-ի հայ բնակչության անարկելի հեարավոր սովով, որպեսզի նա հրաժարվի ինքնորոշման գաղափարից: Եվ ինչու չզիմել անարկելման, եթե Լեոնային Ղարաբաղի նկատմամբ հանրապետության ղեկավարության «հայրական հողատարությանը շնորհիվ մարզի ազրոտարյունաբերական համալիրի ամբողջ արտադրության 20 տոկոսն է միայն այսօր կազմում վերջնական արգասիքը: Մեացած ամբողջ գյուղատնտեսական հումք է, որը դուրս է բերվում ինքնավար կազմավորման սահմանները: Օրինակի համար, զա գրեթե 10 հազար տոննա դիմացկուն ու պինդ տեսակի հացահատիկ է, 1,5 հազար տոննա միս, 3,8 միլիոն ղեկախոր գինեկոթ: Այլ կերպ ասած, Արցախը, արցախցիներին մերկապարանոց մեղադրելով ազգայնականության մեջ, իրականում ինքը «փայլուն» կերպով ապացուցեց, թե դա ինչ բան է: Նախ կազմակերպելով «Սուղայիթը», այնուհետև շրջափակելով Լեոնային Ղարաբաղը և տարերային աղետի վերքերից արևաքամ լինող Հայաստանը, Արցախը գրանով իսկ երկրին մեղմ ասած անհարմար վիճակի մեջ դրեց ողջ համալիրային հանրության առաջ:

Բայց, ինչպես տսվում է, չկա շարիք, առանց բարիքի, ճանկացած երևույթ, այդ թվում և շրջափակումը, պետք է քննել դիալեկտիկորեն: ԼՂԻՄ-ի նկատմամբ իր ազրեկիվ գործողություններով Արցախը անկախ երանից ինքը զա ուզում էր թե ոչ, իր ձեռքով ողջ քաղաքակիրթ աշխարհի առջև փաստեց մարզի անկախությունը, որը հուշակվել է նրա բնակչության գերակշիռ մեծամասնության կողմից, որին անհնար է ձեռն բերել, առավել ևս հարկադրել նահանջելու վե՛հ նպատակից՝ իր պատիվն ու արժանապատվությունը պաշտպանելուց:

— Ի՞նչ դասեր կարող ենք քաղել պատահածից:

— Նախ, մենք պարտավոր ենք դիտակցել, որ շրջափակումը կարող է կրկնվել, քանի որ այն դեռևս քաղաքական գնահատական չի ստացել երկրի մաշտարով: Երկրորդ՝ հաշվի առնելով շրջափակման կրկնվելու հնարավորությունը, մարզի ամբողջ տնտեսությունը պետք է պատրաստ լինի դիմակայելու դրան: Հարկավոր է, որ մշակենք և յուրացնենք այն համադրության մասնցումները, որոնք Լեոնային Ղարաբաղի տնտեսությանը թույլ կտան շարունակել գործունեությունը համա-

նման վիճակում, «նույն ամենացածր մակարդակով» և այստեղ մենք փորձառենում ենք նյութական արտադրության հիմնական օգտակներին՝ ձեռնարկություններին, միավորումներին և տնտեսություններին, որոնք պարտավոր են բնագիտակ լինել գործելու լրիվ տնտեսագրիկ ինքնապահովող սկզբունքներով, ինչը, ցավոք սրտի, առայժմ բնորոշ չէ մարզի ողջ տնտեսությանը:

— ձգնաժամից պետք է դուրս գալ: Մակայն հայտնի է, որ Արցախը, բանավորված է յու խոտաշատով, մյգ կապակցությամբ զուր ինչպե՛ս է՛ք վերաբերվում Հայկական ԽՍՀ-ի նա տնտեսական կապերի կազմավորմանը, որը պատրաստ է օգնության ձեռք մեկնել հայրենակիցներին:

— Եկեք հիշե՛ք, թե մառ անցյալում բոլոր մակարդակներով ինչպես էր ասվում այն մասին, թե Լեոնային Ղարաբաղը միասնացած է Արցախյանական ԽՍՀ-ի ժողտնտեսական միասնական համայնքի հետ: Այսօր իրականացրե՛ք կատար հիմունքով կարող ենք հայտարարել և սպասցուցել, որ ներկայումս աղպիսի միասնացում չկա: ԽՍՀ Մեխատրեների խորհրդի համապատասխան որոշման համաձայն ինքնավար մարզում ստեղծված են չթի և ստեղծվում են ևս ութ ինքնուրույն գործող միավորումներ: Դրանք սպառնալից են, կապի, տրանսպորտի, մեծածախ առևտրի, բնակչության կենցաղային սպասարկման և այլ միավորումներ են: Այսինքն՝ ուղղագծում է հենց այն համադրության հիմքը, որը նպատակ է Լեոնային Ղարաբաղի տնտեսության գործունեությանը Արցախից անջատ: Մարզի բնակչության կան պայմանները և հումքի պաշարները նրան թույլ են տալիս իրականացնել այդ խնդիրը: Հետագայում վերջը նշված կազմավորումները կարող են միասնացվել (դրանք արդեն միասնացվում են) Հայկական ԽՍՀ ժողովրդատնտեսական համայնքի հետ: Այսպես, ներկայումս ԼՂԻՄ-ի 20-ից ավելի ձեռնարկություններ և կոոպերատիվներ Հայաստանի ժողովրդական տնտեսության բաղկացուցիչ և անկապակի մասն են: Այդուհանդերձ է Արցախում Հայաստանի արդյունաբերական խոշոր ձեռնարկությունների մասնաշաղկեր ստեղծելու աշխատանքը, որոնք ստեղծում են ինչնչու առաջավոր տեխնոլոգիաներ: Նախանշվում են Հայկական ԽՍՀ առևտրաարդյունաբերական պայտաի միջոցով մարզի արտաքին շուկա դուրս գալու ուղիները: Լեոնային Ղարաբաղի բարգավաճումը հնարավոր է, և մենք դրանում համոզվում ենք օրեցօր, միայն լրիվ ուղիներով տնտեսաշրջանի անցնելու դեպքում: Այդ նպատակին հասնելու համար էլ իր ողջ աշխատանքը կձգտի կառուցել ԼՂԻՄ-ի գլխավոր պլանային-տնտեսական վարչությունը:

— Դուք հավատո՞ւմ ե՛ք Արցախի երբեմնի ապագային:

— Երբ ակետատես ևս այս գործնալից հողի ուսուրերի և դուստրիկ հսկայական աշխատատիրությունը համառությունն ու հաստատակամությունը, որոնք մրցում են միանալ մալը հայրենիքին, ապա՝ այս Ապագան կերտվում է այսօր:

Գրույցը վառեց Ա. ԿՐԻՍՏՅԱՆԸ (Ամենայրեւի սեփ. թղթ.)